

nousee muualta. Kyse on ikään kuin rinnakkaisista, symbioottisista ilmiöistä.

Syvämmälle sodan ja rauhan teemaan Raamatusta Nissinen pääsee muutaman jakeen analysoinnin verran. Enemmän eksegeettistä ja teologistakin pureskeltavaa tarjoaa Pekka Särkiön tekstilähtöinen pohdinta Deuteronomiumin sotalakien sisäisistä jännitteistä. Tällaisia artikkeleja olisi kaivannut lisää.

Teoksen pääasiallinen anti jää siis otsikon kannalta kehälle, mutta sieltä löytyy asiantuntevaa ja mielenkiintoista tietoa. Mesopotamian suurvaltojen massiiviset armeijat pölisevät Kirsi Valkaman vetävästi kirjoitetussa artikkelissa tavalla, joka avaa hienosti Vanhan testamentin lukijan silmiä. Vastaavasti Niko Huttunen esittelee Uuden testamentin aikaista Rooman turvallisuuskoneistoa varhaiskristittyjen kannalta ja torjuu modernin lukijan anakronistisia mielikuvia. Hieman harhaanjohtavasti tosin puhutaan ”roomalaisista sotilaista”, vaikka sellaisia tuskin Palestiinassa nähtiin. Molemmat artikkelit auttavat ymmärtämään Raamattua, vaikkei sodasta ja väkivallasta olisikaan kovin kiinnostunut.

Kenelle tahansa on hyödyksi lukea kunnon tiedettä, joka pyrkii puhkomaan vanhoja kuplia. Nyt Jason Silverman kyseenalaistaa ajatuksen, että Heparalainen Raamattu olisi syntynyt reaktiona kansalliseen kriisiin. Pikemmin kirjoituksille tuli tilausta ja niiden toimittaminen mahdollistui rauhallisten ajanjaksojen kuten *pax Persican* aikana. Vastaavasti Timo Nisula torjuu ajatuksen oikeutetusta kristillisestä sodasta Augustinuksen oivalluksena. Suurilla ajattelijoilla on tapana kerätä jälkikäteen kontolleen yhtä ja toista.

Helsinkiläinen eksegetiikka on parhaimmillaan, kun mukana on rippaus Qumrania, sillä asiantuntemusta riittää. Hanna Vanosen huolella perusteltu ja monipuolinen artikkeli Jumalan ohjaamasta sodasta ei jää vain luolista löydettyjen tekstien

esittelyyn. Edes teologian kannalta ei ole ongelma, ettei Qumraniin kootuilla Raamatun ulkopuolisilla kirjoituksilla nykyisin ole hengellistä arvovaltaa. Vanonen nimittäin pohtii oivaltavasti Qumranin sotatekstien uskonnollisia ja sosiaalisia funktioita. Tämä auttaa ymmärtämään myös esimerkiksi Ilmestyskirjan alkupeleistä tarkoitusta.

Läpimietittyä, omaan tutkimukseen perustuvaa asiantuntemusta edustaa myös Huttusen toinen artikkeli eri osapuolten tavasta käyttää Raamattua Suomen itsenäisyyden ajan sodissa. Sen sijaan Timo R. Stewartin kuvaus Raamatusta Israelin valtion perustamisajan tulkinnan apuna jää yksipuoliseksi. Hänen mukaansa lähes yhtä lailla voisi hyödyntää kuningas Arthurin legendoja brittiläisen siirtomaaimperiumin purkautumisen ymmärtämiseen. Todellisuudessa Israelin valtio ei syntynyt Lähi-itään sattumalta. Etenkin Yhdysvaltain poliitikkoja ohjasi osataan nimenomaan raamatullinen ajatus juutalaisten paluusta pyhälle maalle. Vastaavia rinnastuksia lienee vaikuttanut monen muunkin tuon ajan länsimaisen poliittisen toimijan taustalla. Siksi suomalaisten saarnamiesten tuolloinen tapa kommentoida Israelin valtion syntyä ei ole täysin tuulesta temmattu, vaikkei asian uskonnollista ulottuvuutta ottaisikaan huomioon.

Kokoomateoksen esitystapa on kauttaaltaan laadukas, ja sitä on miellyttävä lukea. Kirjoittajat eivät vetäydy kapulakielen tai sivistys-sanaröykkiöiden taakse. Toisaalta vaivaannuttava popularisointi pilkahtaa artikkeleissa vain paikoin. Harmillisesti toimittajat ovat päätyneet kirjoittamaan vierasperäiset kansallisuuteen viittaavat sanat pienellä alkukirjaimella, tyyliin ”*pax romana*”. ”Heparalainen Raamattu” ja ”Vanha testamentti” nähdään rinnasteisina, vaikka jälkimmäinen oli ja on monelle yhtä kuin Septuaginta.

Kokonaisuudessaan teos tarjoaa kunnolla tutkittua ja kiinnostavaa

tietoa Raamatusta kiinnostuneelle lukijalle, jopa ammattiteologille. Vaikkei se kongressiesitelmistä yhdisteltynä täysin vastaakaan houkuttelevaa otsikkoaan, moni artikkeli avaa sellaisenaan tuoreita näkökulmia. Paikoin pilkahtaa myös syvämmälle menevää pohdintaa, jonka pohjalta voisi kehittää nyky-aikaista näkemystä kristinuskon ja väkivallan suhteesta Raamatusta. Tähän tarvittaisiin eksegetiikan lisäksi myös kristillisen teologian asiantuntemusta.

Lauri Thurén,
eksegetiikan professori,
Itä-Suomen yliopisto

**KATHERINE
LUDWIG JANSEN**
**Peace and Penance in Late
Medieval Italy. Princeton:
Princeton University Press
2018. 253 s.**

On kuuma päivä Quarratassa, Pistoian maakunnassa vuonna 1274. Giuntino Jacobi ryntää pyhän Stefanoksen kirkolle raivon vallassa. Hän yrittää päästä kirkkoon sisään, mutta pappi Donato pamauttaa oven kiinni hänen nenänsä edestä. Donato soittaa kelloja ja huutaa apua. Giuntino kiskaisee kengän jalastaan ja alkaa hakata sillä kirkon ovea, kunnes joukko miehiä saapuu paikalle. Välittömästi tapahtumien jälkeen Donato haastaa Giuntinon kaupungin oikeuslaitoksen, podes-tän, tuomittavaksi. Giuntino ei saavu paikalle, ja hänelle langetetaan tuomio niskoittelusta sekä 200 floriinin sakot. Kuusi kuukautta tapahtumien jälkeen riidan osapuolet vaihtavat kuitenkin veljellisen rauhansuudelman ja sopivat riidan.

Peace and Penance in Late Medieval Italy sisältää tämän sekä lukuisia

muuta esimerkkejä siitä, miten isomat tai pienemmät riitatilanteet järkyttävät yhteisön tasapainoista elämää, miten rauhansovittelu etenee ja mahdollinen sovinto saadaan syntymään. Teoksen on kirjoittanut Katherine Ludwig Jansen, joka toimii historian professorina Washington DC:ssä sijaitsevassa Yhdysvaltain katolisessa yliopistossa (Catholic University of America). *Peace and Penance* käsittelee Italian poliittisuskonnollista tilannetta pääasiassa 1200- ja 1300-luvuilla, joita tutkijat useimmiten ovat kuvanneet väkivaltaiseksi ja levottomaksi ajanjaksoksi. Jansenin tavoitteena on esittää toisenlainen tulkinta keskiajan maailmasta. Hän väittää, että keskiajan Italiassa syntyi useita vaikutusvaltaisia rauhanteologisia liikkeitä ja että uskonnolliset ja maalliset johtajat pyrkivät ylläpitämään ja etsimään rauhaa sekä loivat uusia rauhansovitteluun suunniteltuja instrumentteja.

Erityisesti Jansen tutkii epävirallisia, varsinaisten oikeusistuinten ulkopuolella tapahtuvia oikeudellisia käytäntöjä. Suuri osa kiistakysymyksistä ratkaistiin sovittelulla, jossa hyödynnettiin *instrumentum pacis*-prosessia, vakiintunutta ja laajasti käytettyä rauhanmuodostamistapaa. Päämääränä oli ratkaista riita ja lopettaa tai estää koston kierre naapureiden, perheiden, sukujen tai kaupunkien välillä sekä mahdollistaa yhteisön normien rikkojien paluu täysivaltaiseksi yhteisön jäseniksi.

Puolustaessaan teesiään Jansen tukeutuu lukuisiin lähteisiin, joista suuri osa on aiemmin julkaisemattomia. Lähteet edustavat erilaisia tekstityyppejä, kuten saarnoja, pyhimyskertomuksia, poliittisia traktaatteja ja kronikoita. Lähdemateriaaliin kuuluu myös noin 500 Firenzessä solmittua rauhansopimusta. Poliittisista ajattelijoista Jansen käsittelee esimerkiksi Remigio dei Girolamia (k. 1304) ja hänen teostaan *De bono pacis*, jonka mukaan rauha on edellytys yleiselle ja yhteiselle hyvälle. Analyysissään Jansen viittaa muun

muassa Charles T. Davisin, Quentin Skinnerin ja Matthew Kempshallin teoksiin.

Jansenin tarjoamien esimerkkien kautta lukijalle avautuu mielenkiintoinen näkökulma Italian uskonnolliseen ja yhteiskunnalliseen maailmaan sekä ihmisten jokapäiväisen elämän tapahtumiin. Jansenin kirja etenee yksittäisen ihmisen ja hänen läheistensä välillä käydyistä riidoista ja niiden sopimisesta aina laajoihin yleisiin yhteiskunnallisiin kiistakysymyksiin saakka. Keskeisenä teemana on osoittaa, miten keskiajan teologit ja poliittiset teoretikot pitivät juuri lähisuhteissa ja yksityiselämässä näyttävästi rauhaa keskeisenä koko yhteisön tasapainolle. Taustalla on kirkkoisä Augustinuksen näkemys, jonka mukaan järjestys, tyyneys ja asioiden oikea suhde toisiinsa ovat edellytys rauhalle, joka on ennen kaikkea sisäistä rauhaa. Sisäinen rauha ja levollisuus syntyvät ainoastaan sielun puhdistautumisprosessin ja aidon katumuksen kautta. Rauha Jumalan kanssa on perusta rauhalle sen kaikissa muodoissa.

Kiistakysymysten osapuolet ovat lähdeteksteissä useimmiten tavallisia ihmisiä, ja riitojen aiheet vaihtelevat suunsoitosta huijauksiin ja käsiryysiin. Vaikka naisten rooli oli vähäinen sekä rikoksen uhrien että tekijöiden joukossa, he saattoivat olla silti rauhansopimusten osapuolena miespuolisten sukulaisten toimiessa puhemiehinä. Albertanus Brescialainen (k. 1246) kertoo teoksessaan *Liber consolationis et consilii* tapauksesta, jossa nainen toimii myös rauhanvälittäjänä. Teoksessa Melibus ja hänen vaimonsa Prudentia käyvät dialogia siitä, pitäisikö Melibuksen kostaa kolmen roiston tunkeutuminen heidän taloonsa sekä heidän tyttärensä pahoinpitely. Prudentia käy neuvotteluita eri osapuolten välillä ja päätyy vastustamaan miehensä neuvonantajien joukkoa, joka mieluummin näkisi koston kierteen alkavan. Prudentian diplomatia voittaa, viholliset

tunnustavat syntinsä katumuksen sakramentilla ja rauha saavutetaan. Rauhansovittelu kuvataan uskonnollisella ja teologisella käsitteistöillä. Toinen Jansenin mainitsema naisdiplomaatti on Katariina Sienalainen, tunnettu mystikko, joka neuvotteli rauhan Tolomein ja Rinaldin perheiden välillä vuonna 1376 ja toimi paavin erikoislähettiläänä.

Erityisesti rauhansuudelma ja sen käyttö rauhan solmimisen performatiivisena takeena kiinnostaa Jansenia. Esimerkiksi 1. Pietarin kirjeen kirjoittaja kehottaa kirjeessään kristittyjä tervehtimään toisiaan suutelemalla ja kutsuu tätä suudelmaa rakkauden suudelmaksiksi. Hän myös toivottaa rauhaa kaikille. Varhaiskristillisissä yhteisöissä tuli sittemmin tavaksi tervehtiä rauhantervehdyksellä suulle. Teologit myös yhdistivät rauhan suudelmaan ajatuksen anteeksiannosta ja katumuksesta. Rauhantervehdyksestä ja -suudelmaasta tuli vähitellen myös osa messun rakennetta ja merkittävä uskonnollinen riitti keskiajalla. Väärä ”Juudaksen suudelma” oli varoittava esimerkki siitä, miten valheellinen rauhantekijä tuhoutuu. Liturginen rauhansuudelma, sen teologiset perustelut ja ritualistiikka siirtyivät osaksi keskiajan lainopillisia käytäntöjä. Kiistojen yhteydessä käytetty rauhansuudelma päättyi rauhansuudelmaan suulle. Siitä tuli osa yhteisön toimintaa ja symbolinen rauhan kulminaatiopiste. Rauhansopimukset viittaavat termeihin *oris osculum*, *horis hosculum* tai *hosculum pacis*. Keskeisenä piirteenä oli molempien osapuolten aktiivinen toiminta, vastavuoroinen osallisuus riittiin. Jansen viittaa teorioihin, jotka pyrkivät selittämään riittien sosiaalista voimaa yhteisöissä. Sosiologi Joachim Knuf väittää, että rituaalinen teko, kuten rauhansuudelma, on luonteeltaan performatiivinen ja sen tavoitteena on muuttaa vallitsevaa asioiden tilaa. Osallistuminen rituaaliin tarkoittaa, että hyväksyy rituaalisen päämäärän. Rituaali ei siis vain kuvaa sosiaalista todellisuutta,

vaan myös tuottaa, kehittää ja ylläpitää sitä.

Jansen kuvaa myös tapauksia, joissa riitti ei ole pelkkä rauhansuudelma, vaan monimutkainen koreografia, jossa käydään läpi rikoksen tapahtumat eräänlaisena näytelmänä. Näytelmässä rikkoja antautuu loukatun osapuolen armoille ja anelee anteeksiantoa. Loukattu henkilö vastaa esimerkiksi lyömällä rikosten tekijää symbolisesti, tavoitteenaan saada takaisin rikkomuksen myötä menetetty kunnia. Tämän jälkeen osapuolet vaihtavat rauhansuudelman ja palauttavat siten sosiaalisen järjestyksen omaan yhteisönsä. Esimerkiksi San Gimignanoon kaupungissa 1200-luvun puolivälissä saatiin todistaa, miten ylpeä ja varakas Salvuccin suku rikkoi kaupungin rakennusmääräyksiä rakentamalla liian korkean tornin. Rauhansopimus edellytti, että Salvuccin perheen jäsenten tuli pukeutua mustiin, jättää parrat ajamatta ja esittää julkisesti katumusharjoituksia. Toisinaan rauhansopimuksiin liitettiin avioliitosopimuksia kilpailevien sukujen kesken. Kuten antropologi Anton Blok kuvaa, vihollisten väkivaltaisesti vuodattama veri ja vammat parantuivat symbolisesti neitsyen aviovuoteessa vuodattamalla verellä. Salvuccin perheeseenkin naitettiin kilpailevan perheen tyttäriä.

Teoksen viimeisessä luvussa Jansen analysoi rauhansopimuksia esittäviä freskoja ja paneeleita lähinnä 1300-luvulta. Maalaukset sisältävät useimmiten rauhansopimuksen osapuolet antamassa vihollisuudet päättävää suudelmaa, mutta niissä on lisäksi vahva uskonnollinen lataus. Arkkienkelit edesauttavat rauhan syntymistä siunaavine eleineen. Jouluevankeliumissa enkelien kuoro julistaa rauhaa koko maailmaan.

Loppukatsauksessaan Jansen esittää, miten keskiajalla yhteiskunnallinen rauha rakentuu poliittisen ajattelun, oikeudenmukaisen lain-säädännön ja kristillisen rakkauden sekä sielunhoidon varaan eli perustuu filosofian, oikeustieteen ja

teologian oppiaineisiin. Jansenin mukaan rauhanprosessien taustalta voidaankin löytää monitieteinen ideoiden ja käsitteiden kokonaisuus. Myös klassisilla teksteillä oli merkittävä rooli rauhan intellektuaalisessa historiassa. Erityisen tärkeitä tekstejä olivat Aristoteleen *Nikomakhoksen etiikka* ja *Politiikka*, jotka käännettiin kokonaisuudessaan 1200-luvun puolivälissä ja sen jälkeen. Eräs Jansenin keskeisistä teeseistä on, että klassisen poliittisen filosofian ja etiikan yhdistäminen kristilliseen synnintunnustuksen teologiaan ja penitentiaalikirjallisuuteen muodosti keskiajan rauhansopimusteorian ytimen. Synnintunnustus, itsetutkiskelu ja katumusharjoitus olivat edellytys rauhalle. Loppukatsauksen teoreettinen osuus on tärkeä ja kiinnostava, mutta se jää suppeaksi. Katumuksen sakramentin teologisen käsitteistön lyhyt esittely olisi ollut tarpeen. Taustateorioiden käsittelyn sijoittelu tuntuu myös erikoiselta. Mielestäni filosofis-teologiset perusratkaisut ja näkemykset olisi voitu esittää jo teoksen alkuosassa ohjaamaan lukijaa ymmärtämään kirjassa kuvattuja yksittäistapauksia ja niiden teoreettista pohjaa.

Ajatus rauhasta ja vihanpidon lopettamisesta on kiistatta lähtökohtaisesti myönteinen ilmiö, ja keskiajan Italian kontekstissa Jansenin kuvaus rauhaninstrumentin käytöstä ja mekanismista yhteisön hyvinvointia lisäävänä tekijänä on uskottava. Monien esimerkkien valossa herää kuitenkin kysymys, oliko rauhansopimus rakkaudessa hengessä kaikkien osapuolten näkökulmasta aina paras mahdollinen. Esimerkiksi riitelevien perheiden lapset pakkonaitettiin keskenään rauhan takaamiseksi. Lisäksi, kuten Jansen itsekin huomauttaa, hereetikot tai ei-uskovat olivat lähtökohtaisesti rauhansopimusten ulkopuolella.

Kokonaisuutena teos on kuitenkin rikas ja eloisasti kirjoitettu. Pienen ihmisen ääni kuuluu, ja Italian kaupunkien elämä herää henkiin.

Monitieteellisyys toteutuu hienosti teoksessa, jonka lähdemateriaali on hyvin laaja ja sisältää myös runsaasti kuvallista aineistoa.

Ritva Palmén, TT,
Tutkijakollegium,
Helsingin yliopisto

CATHERINE LU
Justice and Reconciliation
in World Politics.
Cambridge Studies in
International Relations 144.
Cambridge: Cambridge
University Press 2017.
320 s.

Lokakuussa 2018 valtioneuvosto tiedotti valmistelevansa sovintokomissiota saamelaiden kokemuksista Suomessa. Maailmalla totuus- ja sovintokomiteoita on järjestetty jo 1990-luvulta lähtien, ja sotakorvauksia on määrätty ja maksettu jo antiikin aikaan. Sovittelun ja oikeudenmukaisuuden tematiikkaan pureutuu myös Catherine Lun *Justice and Reconciliation in World Politics*. Lu, McGillin yliopiston valtiotieteiden apulaisprofessori, keskittyy erityisesti kolonialismin jälkipyykkiin ja esittää laajoja kysymyksiä maailmanpoliittisen järjestyksen vaikutuksista oikeudenmukaisuuteen. Kun otetaan huomioon, että kolonialistinen kansainvälinen järjestelmä oli historiallisesti hyväksytty, kenen vastuulla on käsitellä ja hyvittää kolonialismin vääryyksiä? Millaisia seurauksia kansainvälisen ja globaalin järjestyksen kehitykselle ja muutokselle voi seurata siitä, että tavoitellaan kolonialismin epäoikeudenmukaisuuksien sovittelua?

Yleensä sovittelua käsittelevä kirjallisuus ottaa lähtökohdakseen Etelä-Afrikan totuus- ja sovintokomitean, joka perustettiin vuonna 1996. Lun kirja sen sijaan aloittaa jo Versailles'n sopimuksen vaikutuk-